Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
tyv@eduskunta.fi

Vastine
8.12.2022

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN KIRJALLINEN VASTINE TYÖELÄMÄ- JA TASA-ARVOVALIOKUNNAN SAAMIIN KIRJALLISIIN LAUSUNTOIHIN ASIASSA HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE TYÖLLISYYDEN EDISTÄMISEN KUNTAKOKEILUSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA (HE 295/2022 VP)

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää kunnioittavasti vastineenaan seuraavaa:

Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan saapuneissa kirjallisissa lausunnoissa (Suomen Kuntaliitto, Oulun kaupunki, KEHA-keskus, Varsinais-Suomen ELY-keskus, Pohjanmaan TE-toimisto ja Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto) kannatettiin yleisesti esitettyjä Työkanava Oy:tä ja tilapäistä suojelua saavia koskevia ehdotuksia ja pidettiin niitä perusteltuina.

Työ- ja elinkeinoministeriö esittää alla huomioita lausunnoissa esiin nostettuihin seikkoihin vaikutuksista viranomaisten toimintaan, yhdenmukaisesta arvioinnista ja ohjauksesta, asiakasohjauksesta ja resurssien riittävyydestä.

Työkanava Oy:n asiakkuus

Vaikutukset viranomaisen toimintaan

Pohjanmaan TE-toimisto ja Kuntaliitto kiinnittivät huomiota viranomaisvaikutuksiin, sillä hallituksen esityksessä on arvioitu, ettei esityksellä olisi vaikutusta kuntakokeilujen työmäärään. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimiston mukaan hallintopäätöksen tekeminen lisää työmäärää kahdella tasolla. Johtotasolla tämä merkitsee valmisteluja ja päätöksentekoa siitä, miten hallintopäätöksiä arkistoidaan ja ketkä toimivat päätöksen esittelijänä ja ratkaisijana. Työntekijätasolla TE-virkailijan on hallittava soveltuvuuden arvioinnin lisäksi myönteisen/kielteisen hallintopäätöksen tekeminen hallintolain (434/2003) 45 §:n edellyttämällä tavalla sekä sen arkistointi. Kuntaliitto nosti esiin, että työmäärää arvioitaessa on hyvä nostaa esille kaikki siihen liittyvät vaikuttavat seikat. Kuntaliiton mukaan työtehtäviin kytkeytyy myös asiakkaaseen liittyvä päätöksenteko, asiakkaan neuvonta sekä perustietojen antaminen Työkanavasta osana hänen palveluvaihtoehtojaan ja myös yhteistyö Pohjanmaan TE-toimistoon, joka on Työkanavaan ohjaava taho.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että hallintolaki tulee yleislakina sovellettavaksi myös ilman esitettyä lakimuutosta ja sitä sovelletaan valtion viranomaisissa ja kunnallisissa viranomaisissa, jos muussa laissa ei ole hallintolaista poikkeavia säännöksiä.

Yhdenmukainen arviointi ja ohjaus

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto totesi, että esityksessä ehdotetut muutokset selkeyttäisivät ja sujuvoittaisivat osatyökykyisten asiakkaiden ohjausprosessia Työkanava Oy:öön. Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto ja Varsinais-Suomen ELY-keskus kuitenkin kiinnittivät huomiota siihen, että palvelun lähtökohtana olevaan viimesijaisuusehtoon eli palvelun kohdentamiseen kaikkein vaikeimmin työllistyvien kohderyhmään tulisi kiinnittää huomiota. Asiakasohjauksen tulisi olla tasalaatuista ja yhdenmukaista riippumatta siitä, tehdäänkö päätös työ- ja elinkeinotoimistossa vai kokeilualueen kunnassa.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi työllistämisen edellytyksiä. Jos lakiehdotus hyväksytään, työ- ja elinkeinoministeriön ohje asiakkaiden soveltuvuuden arvioimiseksi ja ohjaamiseksi Työkanava Oy:öön (VN 17999/2022) päivitetään tulkintojen ja käytäntöjen yhtenäistämisen edistämiseksi. Ohje on tarkoitettu työ- ja elinkeinopalveluista vastaaville työ- ja elinkeinotoimistoille ja työllisyyden kuntakokeiluille täsmentämään Työkanava Oy -nimisestä osakeyhtiöstä annetun lain 4 §:n soveltamista.

Tilapäistä suojelua saavat henkilöt ja kokeilukunnan asiakkuus

Asiakasohjaus

Pohjois-Pohjanmaan TE-toimisto toteaa, että tilapäisen oleskeluluvan saaneiden ensimmäisen työnhaun rekisteröintiä ei voi tehdä sähköisissä palveluissa, vaan se täytyy tehdä henkilökohtaisena asiointina työnhakuoikeudet sisältävän oleskeluluvan esittämiseksi. Hallituksen esityksen mukaan tilapäisen oleskeluluvan perusteella Suomessa työnhakuun oikeutettujen ukrainalaisten ohjaaminen TE-toimistoista kuntakokeiluihin tapahtuisi samalla tavalla kuin muidenkin vieraskielisten työnhakijoiden. Tilapäistä suojelua saavien siirtämisessä kuntakokeiluun TE-toimiston päätöksellä pelkästään URA-tietojärjestelmässä olevien tietojen perusteella voi muodostua haasteelliseksi, koska tietojärjestelmissä menettelyä ei voi toteuttaa. Hallituksen esityksessä käytetty termi ”asuinpaikka” ei ole TE-hallinnon tietojärjestelmissä yksiselitteisesti määritelty. Arviointi asiakkaan siirtämisestä kuntakokeiluun ja oikean kuntakokeilun määrittelemiseksi edellyttää TE-toimiston asiantuntijalta harkintaa asiakkaan toimittamien tietojen yhdistelemisessä.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 1 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan jos muuhun arvioon ei ole aihetta, työnhakijan katsotaan kyseistä lakia sovellettaessa ensisijaisesti asuvan hänen työvoimaviranomaiselle ilmoittamassaan osoitteessa ja toissijaisesti väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 13 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetussa osoitteessa. Tässä esityksessä ehdotetun mukaisesti samaa määritelmää käytettäisiin arvioitaessa tilapäistä suojelua saavan asuinpaikkaa.

Resurssien riittävyys

Kuntaliitto piti hyvänä sitä, että valtion vuoden 2023 talousarvioon liittyvässä täydennyksessä on osoitettu uusia resursseja ukrainalaisten tilapäistä suojelua saavien kotoutumiskoulutukseen ja työllistymisen edistämiseen. Kuntaliito pitää tärkeänä, että resurssien riittävyyttä seurataan. Mikäli palvelutarve edellyttää, on rahoitusta voitava lisätä niin, että tavoite on saavutettavissa. Lisäksi on otettava huomioon se, että kuntien valmiuden vastata tilapäistä suojelua saavien työllisyyspalveluiden järjestämiseen vaihtelevat. Lisäksi Oulun kaupunki esitti, että resurssien tarve asiakasrajapinnassa on ilmeinen.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että kuntakokeilujen resursseja on seurattu ja tullaan seuraamaan kokeilujen edetessä muun muassa kuntakokeilujen valtakunnallisessa ohjausryhmässä.

Muuta

Varsinais-Suomen ELY-keskus nosti esiin kokemukset siitä, että tilapäistä suojelua saavien tavoittaminen on osoittautunut hankalaksi. Suuri osa on työllistynyt ilman TE-toimiston asiakkuutta ja henkilökohtaiset verkostot ovat keskeisiä ukrainalaisten työllistymisessä. Lisäksi merkittävä osa ei hae työtä tai hakeudu opiskelemaan. Varsinais-Suomen ELY-keskus esittää, että tilapäistä suojelua saavien ja kotikunnan saaneiden osalta selvitetään mahdollisuus työttömyysturvaan mahdollisimman pian. Näin tätä ryhmää voitaisiin motivoida kotoutumista edistäviin palveluihin, erityisesti kotoutumiskoulutukseen.

Työttömyysturvajärjestelmän tarkoituksena on turvata työttömän työnhakijan taloudelliset mahdollisuudet hakea työtä ja parantaa edellytyksiään päästä tai palata työmarkkinoille korvaamalla työttömyydestä aiheutuvia taloudellisia menetyksiä. Työttömyysetuuden saaminen edellyttää muun muassa sitä, että henkilöä pidetään Suomessa asuvana. Lisäksi työttömyysturvalaissa (1290/2002) säädetään, että henkilöllä, joka ei ole Suomen kansalainen, ei ole oikeutta työmarkkinatukeen, jos hänellä on oikeus ansiotyöhön tilapäisen oleskeluluvan perusteella.

Tilapäistä suojelua saava ei lähtökohtaisesti täytä edellä mainittuja edellytyksiä. Työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan tilapäistä suojelua saavia tulisi kannustaa palveluiden piiriin ensisijaisesti ohjauksellisin keinoin, kuten on jo toimittukin. Tilapäistä suojelua saavalla voi olla oikeus kotoutumiskoulutuksesta aiheutuvien kulujen kattamiseen tarkoitettuun kulukorvaukseen. Kulukorvauksen myöntäminen perustuu työvoimaviranomaisen harkintaan.

Tilapäistä suojelua saavien oikeus työttömyysetuuteen edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia, joiden toteuttaminen tässä vaiheessa vaalikautta voisi olla haastavaa. Lisäksi tilapäinen suojelu on tarkoitettu väliaikaiseksi toimenpiteeksi, jolloin työttömyysturvaoikeuden avaaminen ei välttämättä olisi työ- ja elinkeinoministeriön näkemyksen mukaan täysin sopusoinnussa työttömyysturvajärjestelmän tarkoituksen kanssa.

Laati: Anna Aaltonen
erityisasiantuntija